

Prikaz testa

Tomas M. Achenbach,
Leslie A. Rescorla

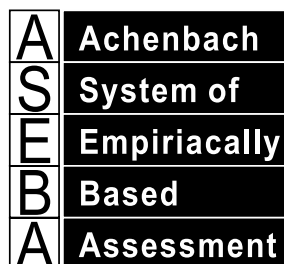
Priručnik ASEBA za predškolsku dob Achenbachov sustav empirijski utemeljene procjene

Naklada Slap: Jastrebarsko, 2023.

Achenbachov sustav empirijski utemeljene procjene (ASEBA) nastao je zbog potrebe za sustavnom procjenom neprilagođenog ponašanja djece te je danas jedan od najčešće korištenih sustava procjene u svijetu. Sastoji se od sustava obrazaca koji su namijenjeni brzom ispitivanju širokog raspona dječjih problema. ASEBA obrasci služe za prikupljanje podataka o različitim aspektima dječjeg funkcioniranja, a mogu ih rabiti psiholozi, logopedi, socijalni pedagozi, dječji psihijatri, pedijatri, neuropedijatri, edukacijski rehabilitatori, socijalni radnici te liječnici specijalisti školske i adolescentne medicine.

ASEBA za predškolsku dob može se koristiti u različite svrhe i u različitim kontekstima. Neke od mogućih primjena ASEBA obrazaca za predškolsku dob su:

- procjena u svrhu utvrđivanja problema i planiranja intervencija
- procjena problema djece predškolske dobi u odgojno-obrazovnim ustanovama poput jaslica, vrtića i intervensijskih programa
- klinička procjena u ustanovama za zaštitu mentalnog zdravlja

- procjena unutar ustanova za djecu i obitelj
- procjena u forenzičkom okruženju u slučajevima poput sukoba oko skrbnštva, zlostavljanja ili zanemarivanja djece
- procjena pruženih usluga i djelotvornosti tretmana
- znanstvena istraživanja problema djece predškolske dobi.

ASEBA obrasci razvijeni su na način da omoguće prikupljanje podataka o djetetovu ponašanju iz više različitih izvora. Tako ASEBA za predškolsku dob uključuje dvije procjene koje se razlikuju prema tome tko je davatelj podataka za određeno dijete – roditelj/skrbnik ili njegovatelj/odgojitelj. Dakle, ASEBA za predškolsku dob sastoji se od dvije vrste obrazaca:

Lista djetetovih ponašanja za dob 1½-5 (CBCL 1½-5) – ispunjavaju je roditelji, skrbnici i drugi koji dijete promatraju u obiteljskom okruženju

Obrazac za njegovatelja/odgojitelja za dob 1½-5 (C-TRF) – ispunjavaju ga djelatnici vrtića, odgojitelji i drugi koji dijete viđaju u skupinama.

Obrasce za predškolsku dob namijenjeni su procjeni djece u dobi od ½ do 5 godina, a za ispunjavanje jednog obrasca potrebno je otprilike 15 minuta. Oba obrasca sadrže 100 čestica koje se odnose na specifične probleme djeteta. Davatelji podataka procjenjuju odnosi li se čestica na dijete koje procjenjuju, na ljestvici od 3 stupnja [0 = nije točno (koliko Vi znate), 1 = djelomično ili katkad točno, 2 = u potpunosti točno ili često točno]. Preporučljivo je da više osoba ispuni procjenu za isto dijete jer svaka osoba može imati jedinstvene uvide u djetetove probleme. Usporedbe tako dobivenih podataka mogu pomoći stručnjacima da utvrde sličnosti i razlike u djetetovu funkcioniranju u različitim situacijama i u interakciji s različitim osobama, što može biti važno za planiranje odgovarajućih intervencija. Odgovori u obrascu kombiniraju se u empirijski utemeljene ljestvice sindroma, koje sadrže čestice problema koje se obično pojavljuju zajedno. CBCL 1½-5 sadrži 7, a C-TRF 6 empirijski utemeljenih ljestvica sindroma: Emocionalna reaktivnost, Anksioznost/Depresivnost, Somatske pritužbe, Povučенost, Problemi sa spavanjem (samo u CBCL-u 1½-5), Problemi s pažnjom i Agresivno ponašanje. Osim toga, u obje procjene dobiva se i rezultat na tri šire ljestvice problema: Internalizacija, Eksternalizacija i Ukupni problemi. Također, kako bi se pomoglo stručnjacima i istraživačima koji rade s djecom predškolske dobi, napravljeno je 5 ljestvica na temelju čestica koje su procijenjene visoko kompatibilnima s DSM dijagnostičkim kategorijama: Depresivni problemi, Anksiozni problemi, Problemi iz spektra autizma, Problemi s deficitom pažnje/hiperaktivnosti i Problemi s prkošenjem i suprotstavljanjem. Međutim, važno je imati na umu da se ni jedan rezultat na ASEBA ljestvicama ne smije automatski izjednačiti s nekom dijagnozom ili poremećajem. Umjesto toga, potrebno je povezati podatke dobivene ASEBA procjenom s drugim vrstama podataka kako bi se omogućila sveobuhvatna procjena funkcioniranja.

CBCL 1½-5 sadrži i obrazac Procjena jezičnog razvoja (LDS), koji je namijenjen procjeni djece u dobi od 18 do 36 mjeseci. LDS ispunjavaju roditelji za svu djecu mlađu od tri godine te roditelji djece starije od tri godine kod koje se sumnja na kašnjenje u jezičnom razvoju. U LDS procjenu uključena je prosječna duljina iskaza koje je dijete sposobno samostalno izgovarati te procjena djetetova ekspresivnog rječnika.

U hrvatskoj standardizaciji ASEBA obrazaca za predškolsku dob sudjelovalo je 643 roditelja koji su ispunjavali CBCL 1½-5 i 183 njegovatelja i odgojitelja koji su ispunjavali C-TRF. Za CBCL 1½-5 norme su zajedničke, dok su za C-TRF napravljene zasebne norme za dječake i djevojčice. Zbog kulturoloških specifičnosti i veće preciznosti procjene, stručnjacima u Republici Hrvatskoj preporučuje se uporaba hrvatskih normi. Međutim, za potrebe usporedbe dobivenih rezultata s normama u drugim kulturama u kliničke ili istraživačke svrhe, moguća je i usporedba s međukulturnim normama koje su podijeljene u tri skupine zemalja ovisno o rezultatu na ljestvici Ukupni problemi.

Primjena ASEBA obrazaca može biti u papir-olovka ili elektroničkom obliku, a u oba slučaja bodovanje se obavlja putem nakladaslapASEBA platforme. Ako su obrasci primijenjeni u papir-olovka obliku, odgovori davatelja podataka jednostavno se unesu u platformu, nakon čega je dostupan izvještaj s rezultatima. Kod elektroničke primjene davatelj podataka ispunjava obrazac na računalu (na vlastitom ili na računalu stručnjaka), nakon čega je moguće dobiti izvještaj koji uključuje odgovore davatelja podataka na pojedinim česticama, rezultate na ljestvicama, usporedbu rezultata s normama, opis rezultata i popis napomena davatelja podataka. Također, platforma omogućuje usporedbu podataka do osam obrazaca po djetetu, što uključuje bilo koju kombinaciju CBCL 1½-5 i C-TRF obrazaca. Rezultati

dobiveni usporedbom više obrazaca uključuju profile različitih procjena, usporedbu odgovora na pojedine čestice problema, korelacije među rezultatima parova davatelja podataka te grafičke prikaze usporedbe.

ASEBA sustav s razlogom je jedan od najkorištenijih sustava procjene u svijetu. ASEBA obrasci mogu se brzo i jednostavno ispuniti i ocijeniti, bilo da se primjenjuju u papir-olovka ili elektroničkom obliku, a omogućuju standardiziranu procjenu različitih aspekata ponašanja te emocionalnog i socijalnog funkcioniranja. Elektronička primjena omogućuje davatelju podataka ispunjavanje obrazaca s vlastitog računala, a elektroničko bodovanje

olakšava posao stručnjaka i čini procjenu jednostavnijom, bržom i točnijom. Nadalje, ASEBA profili nude jednostavnu, jasnu i sustavnu usporedbu rezultata davatelja podataka, pri čemu slaganje, odnosno neslaganje među rezultatima davatelja podataka može biti važna informacija za planiranje učinkovitih intervencija. Osim što se koriste u različite svrhe, ASEBA obrasci mogu se koristiti periodično i služiti za procjenu promjena u različitim domenama djetetova ponašanja, što ih čini izrazito korisnim za stručnjake u radu s djecom predškolske dobi.

Dora Lacković

Korespondencija: Dora Lacković
doralackovic58@gmail.com

Online: 03.06.2024.